

برنجی صابی

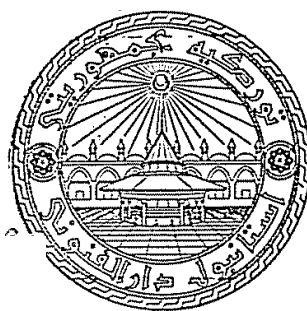
برنجی صابی

دَارُ الْفُنُونِ
الشیخ الفاضل المیرزا محمد علی

تاریخی ، اجتماعی ، دینی ، فلسفی

تشرین نانی — ۱۹۲۵

شهرزاده باشی — اوقاف مطبعه سی

۱۳۴۱

معاصر فیلسوفلره کوره علم و دین

مقدمه

انتباه دورندن اعتباراً انسانیتک تنقید قدرتی آرتدجه اسکیدن حقیقی مناقشه ایدیه میه جک ظن ایدیلن بوتون عقیده لر، بوتون ایمان موضوعلری، بوتون قیمت حکملری اوزرنده کی فلسفی تفکرات زیاده لشدی . علملرک انکشافیه حاصل اولان تنقید جراثی اون سکزنجی واون دوقونجی عصرلرده قیمتی آراشدر یلامش هیج بر مؤسسه بیراقدادی . تنقید قدرتیله دینی اعتقادلر ضعیفه دجکه فیلسوفلرک دین مسئله سی اوزرنده کی اشتغاللری آرتدی . اون سکزنجی عصرده اولدینی کبی اون دوقونجی عصرده فیلسوفلرک باشلیجه اشتغال ایتدکلری مسئله لر دن بری دینک موقعی ، وبالخاصه مثبت علوم مواجهه سنده دینک قیمتیدر .

بوصوک مسئله بالخاصه درت عصر دنبری مثبت علم ایله تربیه ایدیلن ذهن بشرک دینه ، ایمان دینی به ناصل بر قیمت ویره بیلیر ؟ سؤالنه جواب آرامغه معطوفدر . علمی ذهنیت مواجهه سنده دینی ذهنیتک تغییر آخرله دینک قیمتی آراشدر مق معاصر فلسفه نك الك مهم مشغله سندن بریدر .

أمیل بوترو معاصر فیلسوفلرک بومسئله حقنده کی افکارینی « Science et religion » اسمنده کی قیمتی کتابنده طوبلامش وصوکنده ده کندی نقطه نظارینی علاوه ایلشدر . بوکتابی - بر مترجمک اتباعه مجبور اولدینی صداقله کنیدی مکلف کورمه مک اوزره - مأخذ اتخاذ ایده رک دین ایله علمک مناسبتی حقنده معاصر فیلسوفلرک فکرلرینی نقل ایده جکم .

انتباه دورنده اوره دوقونجی عصر اتماسنه قدر

علم و دینه مقننه فلسفی تفکرات

۱

راسیونالیزمه کوره علم و دین

انتباه دورینک وصفلرندن بری بشریتک قدیم مدنیتلری، اسکی یونان ورومامدنیتی خاطرلاماسی ، بومدنیتلرک یوکسک صنعت و فکر اثرلرینی تدقیق ایتک عشقی دویلماسی

سایه‌سندۀ علم و فلسفۀ نیک، برکۀ ایلۀ ذهن بشرک معین دستورلر شکیلۀ کیرۀ دینی سلطۀ دن قورتولماسیدر. بوسلطۀ نیک ماهیتی نه ایدی و خرسیتیانلق عالندۀ بوسلطۀ ناصل تأسیس ایتدی؟ بوسؤالره جواب ویره بیلیمک ایچون خرسیتیانلق خلف اولدینی اسکی یونان عالندۀ دین ایلۀ علم و فلسفۀ نیک مناسبتلرینی خاطرلامق لازمدیر.

اسکی یونانستاندۀ دینی اعتقاد معین بر رهبان صنی‌الندۀ معین بر شکل‌آلمش دکلدی. هرکس طرفندن اینانیمای مجبوری عقیدۀ لر طویلانیلمامشدی. هرکسک یا بمقله، کلف اولدینی شی بر طاقم خارجی اعمال، عبادات، مراسمدی، بونلردۀ وطنداشیرک حیات عمومی‌سی ایچنۀ کیرمشدی. اعتقادلر قسماً عومر و هه‌زیودک طویلادینی - اساطیرک ایچنۀ ایدی. حد ذاتندۀ صنعتکار اولان یونان دهاسی بوساطیری او قدر متلون، او قدر متحول، بر برینه او قدر متضاد بر حلدۀ وجوده کتیرمشدی که بونلر فلسفی تفکرات اوزرینه حاکم اولاجق یردۀ بالعکس ذهنی نتیجۀ ایلۀ جک، دوشوندیرۀ جک ماهیتندۀ اولدی. اونک ایچوندیرکۀ قسماً یونان عقائدی، یونان اساطیری، یونان فلسفۀ سنک والیدیر.

فقط فلسفۀ کندیسینی بسله‌ین اساطیری، دینی اعتقادی قیصه بر زمانندۀ نفی وانکاره دوغرو کتیدی. قسۀ نوفان «انساندرکۀ الہلری خلق ایتدی، چونبکۀ الہلر انسانک سیاسنی، انسانک تحسسانی ولساتی طاشیر. اگر او کوزلر تصویر ایتیکی بیلسلرلدی الہلرینی او کوز شکیلۀ قویارلردی. هه‌زیود، عومر الہلره انسان ایچون جرم و عیب دهنیلن نه قدر اوصاف وار ایسہ اونلری اسناد ایتدیلر» دہوردی. آنا قساغور خلقک الہ عد ایتدیکي اجرائی طاش نوعدن متشہب برکتلہ تاقی ایلہ یوردی. سوفیستلر خلقک اعتقاداتنہ قارشنی تماماً لاقید ایتدیلر. پروتاغوراس درس‌لرنندۀ بن «الہلر وارمیدر، یوقیدر بونلری آرایاجق دکلم، بر چوق اسباب بالخاصہ عمر بشرک قیصہ‌لنی، موضوعک چوق مظالم اولماسی نی بوکی تحریاتہ قویولمقدن منع ایدر» دہور.

ایشتہ یونان فلسفہ‌سی خلقک اعتقادینہ تماس ایتدیکہ یا اوکا اعتراض ایدرک، یا خود لاقید قالارق انکشافہ باشلادی. عقیدہ‌لردہ کی داغینقلق، الہلری مختلف قالیلرہ صوققہ مساعد سیال بر صنعت دهاسی، نہایت بونلری محافظہ‌یہ مأمور دینہ بیلہ جک رهبانی بر صنفک اولماسی فلسفۀ نیک اسکی یونانستاندۀ حر بر حالندۀ تکاملنہ یاردیم ایلہ یوردی.

فلسفۀ نیک تکاملی ذهن و عقلک انکشافی ایدی. بوانکشاف ایلرلہ دیکہ متفکرلرک

مکوناتک و انسانی اداره ایدن مبداءک « عقل » اولدیغنی اثبات و تأیید تمایل ایللری طبیعی ایدی، بشرک قارشیننده عمومی و دائمی تحول ایچنده بولونان، هیچ اولمازسه بر طاقم واقعی کور بر ضرورت، هر نوع هدفه قارشلی لاقید بر تصادف اثری کبی کورولان بر عالم واردی. فیلسوفلر ایملک نظرده قاریشیق و هدفسز کورولان مکونات ایچنده بر معین نظامی، بر غایه و حکمتی، بر شعوری ایجاب ایدن عقلک حاکم اولدیغنی اثباته چالیشدیلر.

عالمده کی ماده یی ترتیب ایدن، بر غایه به توجیه ایلین « عقل » ک بو حاکم وظیفه سی ناصیل میدانه قویمایدی؟ بونک ایچون اوکلرنده اک مهم نمونه صنعتکارلر، بالخاصه اسکی یونانستانده اوقدر کوزل بر طرزده انکشاف ایدن هیکلتراشی واردی. صنعتکار، هیکلتراش غیرمتجانس بر ماده یه، طاشه، چاموره حاکم اولارق اوکا معین بر فکری افاده ایده جک بر صورت ویریوردی. بونی ناصل یاپیوردی؟ صنعتکارک استعمال ایتدیکی ماده نک کنندیه کوره بر شکلی، بر قانونی واردر. بو شکل ایملک نظرده صنعتکارک اوماده ایله افاده ایله مک ایسته دیکی فکرله هیچ علاقه دار اولمادینی کورولور. بالعکس غیرمتجانس و جامد ماده صنعتکارک افاده ایملک ایسته دیکی فکره مقاومت بیله ایده بیلیر. بونکله برابر صنعتکار بو جامد اشیا به حاکم اولور، اونی افاده ایده جکی شکله صوقار و اوقت صنعتکارک فکرله هیچ علاقه دار کورم دیکمز جامد اشیا بزه کنندیسی ایچون تعین ایدن هدفه ازلدن مقتون ایمش کبی کوزو کور. مثلاً صنعتکار مرمری آلیر، اونی « آبولون » صورته صوقار و بوندن آکلاشیلیر که طاش بونیه بر شکل، بر صورت اکتسابه مستعدی. بناء علیه صنعتکارک تأتیری ساده جه ماده ده بالقوه موجود اولان استعدادی، قدرتی سر بست بیر اققدن عبارت قالدی.

صنعتکار ایله ماده آراسنده کی بومناسبتی هر شیئی تنظیم استعدادنده بولونان عقل ایله جامد ماده یه تطبیق ایده مز می بز؟ افلاطونه، و بالخاصه آریستویه کوره ماده اشیا ده هدف و ارتباط کورمک ایسته یین عقله تضاد حالنده دکلدیر. عقلک و ماده نک ماهیتی لایقیه تعمیق ایدیلنجه بونلرک آیری آیری اولمادیغنی، بالعکس عقلک ایسته دیکی غایه نک ماده ده هیچ اولمازسه بالقوه موجودیتی کورولور. آریستویه کوره غیرمعین، و بر غایه به غیر متوجه کبی کورولان ماده نک ده بر صورتی، بر هدفی واردر. بناء علیه هر ماده بالقوه بر غایه به متوجه در، تعبیر آخرله بالقوه بر صورتدر. شو حالده ماده ایچنده بالذات عقل مؤثر در، اکر عقل

اولماسه مادهده برصورت ، ارتباط ، غایه موجود اولماز ، بناء علیه عالم شیمدیکي حالنده بولوناماز ، « قانوس » حالنه کیرهردی . واقعا عمومیتله طبیعتیه ، حیاته باقدیغمزوقت تصادف وطالعک هر نوع همدفن عاری اولدیغنی کورویور ، بشرک سقالت واضطرابلری قارشیسندنه متأثر اولویوروز . بونده بر درجهیه قدر حقلی بز . فقط اشیاده کورولن بو ظاهری عدم انتظام عالمک یالکیز برجهه سیدر : کیم مکوناته عقل وفلسفه کوزیله باقارسه بوتون بونلرک سیدلرینی بولور ، بوعدم انتظام کبی کورولن حاللرک بر ترتیب و نظام اثری اولدیغنی آکلار .

طبیعی تنظیم ایدن قوت « عقل » اولونجه وطبیعت آنجق بو سایهده قابل ایضاح عد ایدیلنجه خلقک ایناندینی بول بول الیهلره لایق اک مهم وصف « عقل » اولماسی لازم کلمی ؟ عقلک طبیعت اوررنده کی بوجا کمیتی آریستو « بوتون طبیعت عقله معلقدر ، فقط طبیعت ، بوتون قوت و واقعه لریله ، عقلک کعبنه وارماز » سوزلریله اعلان ایدیوردی . عقلک قدرتی بوموقمه اصعادتدکن صوکر اواکا « الله » دیمک ایچون اونک آز چوق مستقل اولدیغنی اثبات کافی کله جکدی . ایشته آریستو بذاته فکرتک Pensé en soi ، عقل اکلمک وارلغنی قبول ایلدی ، اواکا « الله » دیدی .

کورولویورکه یونان فیلسوفلری خلق اعتقاداتنک ، اساطیرده کی الیهلرک معقول اولمادیغنی کوره رک بدایه عقل نامنه اونلری انکار ایتشدی . صوکر کال دورنده عقلی الله اولارق تأسیس و قبول ایلدی ، بوضورتله یونان فلسفه سی طبیعت حقنده کی علمه مستند دوغری بر دین وجوده کتیرمک ایچون خلقک قاریشیق اعتقاداتنی انکار ایتمش اولویوردی .

واقعا عقلدن . عقل اکلمدن عبارت اولان بو الله موسویلک و خرسیتانلغک ، اسلامیتک قبول ایتدیکی طرزده « خالق کل » دکلدی . فقط مجرد بر مفهوم بر استدلال محضده دکلدی . بالعکس طبیعتک جا کبی ، اشیایی اداره ایلین بر حکمداردی . خلقک الیهلرک الیهی اولارق قبول ایلدیکی ژوپتیر اسمی آنجق اواکا عائد اولابیلیردی ؛ اک اوافق شیدن ، اک بویوکنه قدر بر نظامه تابع قیلان او ایدی ، آهنگسز اولان اشیاده آهنگ وجوده کتیرن بو عقل کل ، بوقانون کلی ایدی . فانی انسانلر ایچون ابدیاً تقدیسه لایق آنجق عالمی اداره ایدن قاعون کلی اولابیلیردی .

ایشته اسکی یونانستانده فلسفه نک اک کله کلدیکی دورده فلسفی دینک اساسی بوایدی ، بوفلسفی دین ، دها دوغرویسی فیلسوفلرک دینی قناعی خلق اعتقادیله تألیف اولوناماز میدی ؟

خلفك اعتقادی خیال محصولی، قاریشیق السهردن عبارتدی. بواساطیره الهی بوصولته تلتی ایله بن فیلسوفلر قیمت ویره بیلیرمیدی؟ فیلسوفلر تألیف ایدیه من کجی کورولن فلسفی دین ایله خلق اعتقادی آراسنده بر مناسبت بولمغه چالیشدیله.

خلق کوا کجی، اجرامی الوهیلشدریور، اولری بر الله تلتی ایله یورلردی. فقط بو اجرام حرکاتنده کی نام بر انتظام ایله قانون کلینک، باشقه تعبیرله عقلک، بناء علیه اللهک بر تجلیسی عد ایدیه منمیدی؟ بو تقدیره کوا که الهی بر صفت عطف ایله مک بسبتون قیمتسر دینه بیلیرمیدی؟ خلق السهرلی وانسانلی اداره ایله بن بر حکمدار کجی ژوپته ری تقدیس ایله یورلردی. فقط بو اعتقاد کائناتک بوتون اقسامک یکدیگرینه مرتبط اولدیغی، عالمک جز لرینک مشترک بروحه، بر عقله، بر مدیره مالک تک بر عضو بولوندیغی حسنه مستند دکلکی؟

خلاصه خلق اعتقادنده عقلک ده افاده سی واردر، حقیقی الله اولان عقل، انسان ایچونده غیر قابل وصول دکلدر، بالعکس انسان اوکا اشتراک ایدره، خلق اعتقادی عالمی اداره ایدن قانون کلی ایله علاقه داردر. بناء علیه فلسفه نک وظیفه سی عقل کلی ایله بو متقول اعتقادات آراسنده کی مناسبتی بولق بوو اعتقادلرده، مذهبلرده کوروله جک حقیقتلری ادامه ایتمکدر.

ایشته بو ملاحظاته در که اسکی یونانستانده یاواش یاواش فلسفه ایله دین تألیف ایدیلکه باشلاندى. افلاطون و آریستوسمانک و اجرامک الوهیتی حقه ده کی اعتقادلری - یوقاریده سویلدیکمز سبیلره استناداً - حسن تلتی ایدیور، اساطیره فلسفی تفکراتک ایزلریغی آریوردی.

*
*
*

خرستیانلق اعتقادی اسکی یونانستانک بوفلسفی تفکراتی سیلدی. بر کره خرستیانلق قبول ایتدیکی الله نامتناهی قدرت و محبته مستنددی. اسکی یونانستان نه الهده ماده یی یوقدن وار ایدن بر قوت کورویور، نه بویه نامتناهی بر «محبته» اعتماد ایدیوردی. اسکی یونانستان فیلسوفلرینک نظرنده الله عالمده کی وحدتک مکمل بر افاده سی ایدی، اونک وجودی بو آهنگه، بو وحدته مستنددی. حالوکه خرستیانلقده الله عالمده کی آهنگ و اطرا دک افاده سی دکلدی. او، اشیا نک فوقده و اونک خارچنده مطلق بر وجوددی. اللهک وارانلی بو عالمده کی مشاهداته استناد ایتمه یوردی، او عالمن تماماً مستقل، حاکم

وقادر بر وجود حقیقی ایدی . عالم الهک یوقدن بالاراده خلق ایلهدیکی بر اثر ، اونک یوقدن وار ایتدیکی . نمونه ایدی ، یوقسه عالمده کی کال و آهنگدن استنتاج ایدیش بر نمونه اکمیت دکلدی . بناء علیه خرستیانلق ایلک وضع ایدیلدیکی شکله هیچ طبیعتله علاقه دار اولمایه رق نظربی یالکیز اللهه توجیه ایلکی آمردی . اونک ایچون مادی عالمه علاقه دار دکلدی . عیسی « سز اول امرده سلطنت الهیه بی آراییکیز ، دیگر شیر بوتجری به ضمیمه سزه ظاهر اولاجقدر » دهوردی .

طبیعتی بر طرفه بیراقرق یالکیز کوزینی اشیانک فوقنده و خارچنده اللهه دیکن خرستیانلق بووجودی حالحه دوام ایده مزدی . مادام که عالمده انتشار ایده چکدی ، اوحالده انتشار ایده چکی محیط مادی شرائطی ، مؤسسات و عاداتی نظره آلماسی ضروری ایدی . خرستیانلق یاییلا بیلیمک ایچون انتشار ایده چکی محیطده کی انسانلرک لساننه ، تفکر طرزینه انطباق ایلسی لازمدی .

عیسانک مذهبک انتشار ایده چکی یرلرده عقلی و علمی تفکرات یونان فلسفه سینه مستنددی . بناء علیه قارشیسنده یونان نفکراتی بولدی . کندندن آری اولان بوتفکرله قارشیلانلمه کندی دیگر مذهبلردن ، دیگر مسلمانلردن آیران وصف خصوصی حقنده دهام تام بر شعوره مالک اولمق فرصتی ویردی . هر مذهب آنجق کندی نه مغایر اولان بر مذهب قارشیسنده خصوصیتی دویار ، نه کیم بر یرده شعور واقع اولایلمک ایچون تحول و تضاد لازمدر . خرستیانلق کندی خصوصی رؤیتی یونان اعتقادیه قارشیلانلمه آکلادی . یونان فلسفه سی الهی قانون کلی به مرادف عد ایدبور ، بناء علیه الهی بیلیمک ایچون عقل طبیعی بی کافی کورو بور ، عالمی بذاته آهنگه وعدالته متوجه عد ایله یوردی . بو مسلمان قارشیسنده خرستیانلق کندی اساسلرینی دهام وضوحه تبیلر ایتدیردی . دین ایچون عقل طبیعی بی کافی کورده یونان فلسفه سینه قارشیلانلمه اساسی اولمق اوزره فوق الطبیعی وحیک لزومی مدافعه ایله یوردی . یونان فلسفه سی هیچ اولمازسه کال دورده سنده طبیعتک آهنگه و انسانیک فطرة عدالته منجذب اولدیغنی قبول ایلرکن خرستیانلق هدایتیه مظهر اولمایان طبیعی انسانک سفالت و فسادی حقنده درین تحسسانی و انسانلری قورتارمق ایچون انسان اولان رحیم الهک وارلنی قناعتی اورتایه قویو یوردی . یونان فلسفه سینه صادق بولونانلر بونلری ، بو اعتقاداتی غیر معقول عد ایده رکن خرستیان مؤلفلر بو اتهامی رد ایله بور ، خرستیان اعتقادینک معقولیتنی ایلری به سور یورلردی .

خرستیانلق اعتقادی معقول اولاییلمیرمیدی؟ تعبیر آخرله ذهنی تطمین ایده بیلیرمیدی؟
خرستیانلق مادام که بشری حیاته حاکم اولمق ایسته یوردی ، اوحالده اراده وحسی تطمین
ایتدیکی کبی ذهنلر ایچونده مسلم بولونمالیدی . اوزمان ذهنی تطمین ایده جک قوت ،
وضوحیله ، منطقی قدرتیله آنجق یونان فلسفه سنده بولونابیلیردی . ایمانی ذهن ایچونده
مسلم بر حاله قویق ایچون خرسیانیلغه بو یونان فلسفه سنی ضم وعلاوه لازمدی . بر
حقیقت دیگر بر حقیقته متضاد اولامازدی؛ ایمان ایله اینانیدیغمز الهی حقیقتلر ذهناً تسلیم
ایلدیکمز منطقی حقایقه مخالف بولونامازدی . وحی ده ، طبیعی عقل ده الیه ندی . بناء علیه
دوغری بر فلسفه و حقیقی دین بر ایدی .

ایشته بو قناعتدرکه اسقولاستیسیم ده میان دوشونجه یه یول آچدی . مع مافیہ دینه
یونان فلسفه سنک بوسیط علاوه سنی اورتیه قویق کافی دکادی . فلسفه ایله الهیات
هرایکسی ده حقیقته مستنددی . آنجق بونلرک هر برینک موضوعی آیرمالیدی . فلسفه
آنجق خالق اثری اولان بو عالی بزه طایتدیریردی . الهیات صفات و ماهیتی الهیات
حائددی . بو صورتله فلسفه و بناء علیه علم ایله ایمان وارلنی ، حقیقی آرالرنده تقسیم
ایتمشردی . سیاسی ساحه ده نفوذ و اقتداری حکمدارلرله ، روما مقدس ایمراطوریله بابالغک
تقسیم ایتدکری کبی . فلسفه مخلوقاتک عالمی ، الهیات خالقک علمی ایدی ؛ حکمدار جسمانی
قوتک ، بابالق روحانی قدرتک حاکمی اولدقلمی کبی . آنجق بونلر مساوی ماهیتده و مساوی
قدرتده دکلدیلر . فلسفه و عام ایله الهیات مرتبه و مزیتلری آیری ایدی . اوصورتله که
فلسفه مزیه کندی فوقنده اولان الهیات تابع اولمالیدی ، فلسفی حقیقتلرک وجودینی
تأمین ایدن الهیاتدی ، چونکه الله و اونک هدایتدرکه طبیعت و عقلاک قدرتی تحقق
ایتدیریر اونک ایچون فلسفه دوغری اولاییلمک ایچون الهیاتک مقدماتی اثبات ایلمیدی .
فلسفه ایله الهیات آراسنده بو شرائطله وجوده کان ائتلاف بالطبع ایکسینکده
یکدیگریته انطباقی استلزام ایله یوردی . بونک ایچوندرکه یونان فلسفه سندن بالخاصه
الهیاتک استفاده ایده جکی قسم انکشاف ایتدی . مثلاً آریستونک وجوده ، وارلغه و بناء علیه
اونتولوژی یه متعلق فکرلرینه اهمیت ویریلدی . بو صورتله عقلی بر الهیات تأسیس
ایدیله بیله جکی ظن ایدیلدی . دیگر جهندن آریستو منطقندن الهیات ایچون استفاده
ایدیله جک نقطه لر آراندی ، اوندن بالخاصه بر فکرک صرف شکلاً معقولیتنه حائذ نظریه لر
آلیندی و بو منطق تماماً صوری بر شکله صوقولدی و اونکله اکتفا ایدیلدی . حالبوکه

آریستو منطقی وضع ایلرکن تجربه ایله علاقه ن تماماً محروم بو درجه صوری بر شکل قصد ایله مشدی .

دیگر جهندن الهیات یونان فلسفه سندن اوکره نیان بعضی قاعده لردن استفاده ایله یوردی . اینجیلده تعریفلر ، قیاسلر آئینه آیینامش اولان عقیده لره منطق قاعده سنه کوره معقولیتی تأمین ایچون لازم کان شرائط تأمین ایدیلور و اعتقادات معین تعریفلر ایچینه آلینور . برطانی قیاسلره ربط ایدیلور ، اعتقادات مجرد و قطعی مفهوملر ایچنه صوقولور یوردی .

ایشته قرون وسطاده خرستیانلق عالنده ذهن بو صورتله تطمین ایدیلک ایسته ندی ، الهیات یونان فلسفه سندن استعاره ایدیلان کسوه کیدیریلنجه ذهن ایچون مسلم اولاجنی ظن ایدیلدی . فقط بو کسوه ایمان ایچون یاپیلاش دکلدی . اساس ایله اباس آراسنده کی آهنگمزلک کونک برنده البته میدان چقا جقدی .

ذاتاً بالذات قرون وسطا تحول و انقلاب رشیمنی طاشیوردی . اسقولاستیسیم زماننده دینی هر نوع شکل منطقی خارجنده دوشون ، الهیات یونان فلسفه سندن کچن جدله مقابل ایمان و محبتی ، نظری علمه مقابل زهدی ایلزی به سوردهن متصوفلر Mystiques زمره سی دینه ایره نی کیدیریلان بو کسوه دن عاری بر خرستیانلنی التزام ایله یورلردی . دیگر طرفدن فلسفی تفکرات ده الهیات تابع قیلنق یوزندن هر تورلو انکشافک اوکنه کچلیدیکنی حس ایله یوردی . فلسفه یه الهیات الهی اثبات اتمک ، خلقنک ، بقای روحک ... الخ امکانی اورتایه قویمق وظیفه سی تحمیل ایلشدی . عجبا تفکرات حریر اقیلاحق اولورسه الهیاتک ارزو ایندیکی نتیجه یه واریلیر میدی ؟ دیگر جهندن اولاً عقیده یی وضع و اونک حقیقتنی قبول اتمک ، صوکر اولنک لهنده برهان بولغه چالیشق فلسفی تفکراتک ماهیتنه توافقی ایده بیلیر میدی ؟

*
* *

خلاصه ذاتاً قرون وسطا اسقولاستیسیمک انحلالی اسبابی طاشیوردی . برطاقم خارجی سبیلر انضمام ایدینجه بو انحلال تماماً واقع اولدی و بوندن « انتباه » دیدیکمز رنه سانس دوغدی .

رنه سانس ذاتاً قرون وسطاده ایچین ایچین یاسایان تمایلاتک انکشافه میدان ویردی . برکره دینی باطنی حیاتدن عبارت عدایده ن ، روحک اللهله دوغریدن دوغری به مناسبتده

بولونا جغنی قبول ایله ین خرستیان متصوفلرینک ایمانی فردی و شخصی تجربه استناد ایتملی لزومه دائر تلقینلری «ره فورم» ایله اک مهم ثمره سنی ویرمشدی . بو صورتله خرستیانلق اسقولاستیسینمک و پاپالغک حبس ایتمدیکی چرچیوه ایچندن چیقمش، ماضیده کی صاف حاله ارجاع ایدیلک ایستتمشدی .

دیگر جهندن فلسفه الهیاتله ارتباطنی قطع ایتمش ایدی . فلسفی تفکرات کاه افلاطونه، کاه او صیرالرده طایلغمه باشلانان حقیقی آریستویه، کاه آپیکوره، یاخود اسکی یونانستانک دیگر مسلککیرینه استناداً هم الهیاتله، هم قرون و سطانک آریستوسیه علاقه سنی قطع ایتدی . نیکولا دوکوزانک، جوردانو برونونک، طوماسو قامپنه لالانک اثرلری بوانقطاعی قطعی اولارق اورتایه قویوبوردی .

دیگر جهندن یه بوزماده مثبت علم تأسس ایدیور و سربست اولارق انکشافه باشلابوردی . قرون وسطاه الله طرفندن اداره ایدیلن مخلوقانک طبیی جریانیه مداخله ایتمک قالمق، کندیلکندن حاصل اولمایان بر شیئی استحصال ایله مک آنجق ارواح خبیثه نک، شیطانک ادعای اولابیلردی . نته کیم اشیانک آتون یا بمق ایستین الکیما کرلر سحر باز لره قاریشدریلدوردی . حالبوکه یکی تأسس ایدن علم طبیی قوتلره حاکم اولق، اونلری استعمال ایتمک، اونلردن نافع اثر خلق و ابداع ایتمک غایه سنه متوجهدی . طبیعت اوزرنده انسانک حاکمیتنی تأمین ایده جک بر «عام» لغتیه قرون وسطاه هیچ یوقدی، واعتقاد علم اوزرنده نافذ اولدجه تأسسنه امکان ده یوقدی .

*

اتباه دیدیکمز بوانقلاب دوری قرون وسطانک فلسفه ایله دینک مناسبتی حقنده کی تلقینسی ییقدی . اونک یرینه اسکی یونانستانک مختلف تلقیلری، تجربه نک حصوله کتیردیکی کشفیات، مثبت علمک استهداف ایله مسی ایجاب ایدن هدف هپ بردن میدان آلدی . شوقدرکه بشریتک قاراندینی فکری حریتک بر نظام ایچنه صوقولما سی ایجاب ایدیوردی . بهیقینک وده قارتک فلسفه لری بو نظامی تأسیسه معطوفدی . فی الحقیقه مثبت علمک اساسلری لئوناردو وینچی طرفندن واضحاً دوشونولاش و غایله طرفندن صورت قطعیه ده تأسیس ایدیلشدی . غایله رفاص قانونیلرینک کشفیه کوسترمشدی که طبیی حادثه لری یکدیگرییه ربط ایده رک ایضاح ایتمک قابلدی . بناء علیه طبیی علت اولان مقدم حادثه خارجنده هر هانکی بر قوتک مداخله سنه لزوم یوقدی . بو صورتله بو کون قبول ایتدیکمز

شکلده «طبیعی قانون» فکری واضحاً اورتایه قونمشدی. یکی تأسیس ایدن علمک تجربه و ریاضیهیه مستند اولدیغنی کوردن برچوق متفکرلر، مثلاً غاسهندی عالمک ماهیتی بیکور کی آتوملردن مرکب کورمکده و مکونات آتوملرک تحولاتیه ایضاح ایدیه بیلجهکنه فظراً خرسیتانلرک قبول ایندیکی اعتقاداته، طبیعت فوقنده قوتلره بر ویرمهک امکان اولمادیغنه قانع اولویورلردی. بو صورتله یکی علومک تأسیسی ناتورالیزمه والحاده یول آچمشدی.

دیگر جهتدن دینی اعتقادات آغیر نجر به لر کچر مکله برابر حیاتیته محافظه ایلویوردی. کبرک قولیکلرک، کبرک پروتستانلرک، روحلرنده دینی ایمان اوقدر قوتله یاشایوردی که بویوزدن فرد حربه آیلیمنی، الموعذاب چکمکی سوه سوه کوزه آلا بیلویوردی. شو حالده اعتقاد ذهنک بیسوط بر اعتیادندن عبارت عدایده مزیدی، بالعکس بشرک صمیمی بر قناعی اولارق تبارز ایدیورلدی. وجدانلر اوزرنده مؤثر اولان بوا یکی قوتک، یعنی علم ایله دینک یکدیگریله مناسبتی نه اولایبیلردی؟ علم طبیعی قانونلر بولغنی استهدف ایدره، دین ایسه مافوق الطبیعی بر قدرته اینانغنی استلزام ایله یوردی. تماماً یکدیگرینه ضد ایکی آیری مبدئه استناد ایدره کوردون علم ایله دینک تألیفنه هیچ بر امکان یوقی؟ ایشته ده قازت بو مسئله یی حله چایمشدی. اورتایه قویدینی فکر برچوق زمان مفکره لر اطمین ایده بیلدی.

ده قازت اساس اعتباریه دین و علمک متقابلاً مستقل اولدیغنی قبول ایدیورلدی. علمک کندینه خاص بر ساحه سی وار، بو ساحه طبیعتدر، کندینه مخصوص موضوعی وار، بو موضوع طبیعی قوتلره تصرفدر. واسطه سی ده تجربه و ریاضیه در. دینک ساحه سی ایسه روحک بو عالم مادی فوقنده کی مقدار ایدر. علم تجربیه و ریاضیهیه مستند اولدیغنی حالده دین بر طاقم اعتقاداته مستنددر. ساحه لر، موضوعلری، اصوللری آیری اولدیغنی ایچون علم ایله دین یکدیگرندن تماماً آیریدر. هر ایکسی کندی ساحه لرنده طبیعی بر صورتده انکشاف ایدلرکی حالده یکدیگرینه حائل اولامازلر. چونکه موضوعلری بر بندن تماماً آیریدر. آرتیق قرون وسطاده اولدیغنی کی الهیاتک فلسفه یه، چبقاراجنی نتیجه یی تعیین اتمک کی، تحکم ایله جکی بر زمان کلمیلیدر. خلاصه دین و علم تماماً بر بندن مستقندر.

فقط بواسطه تقلادن ذهن بشرک یکدیگرینه تماماً یابانجی ایکی نوع حقیقت قبول ایله جکی معناسی چبقار یلامیلیدر. فلسفی ذهنیت تماماً حقیقتلر آراسنده ارتباط آرار. بناء علیه

یکدیگر ندن آیری ایکی زمره حقیقی بر برینه ربط ایتمک سزین اطمین ایدیش اولماز .
ذاتاً ده قارت فلسفه سی بالخاصه یکدیگرینه ارجاع ایدیه مین متنوع اشیا آراسنده رابطه
بولق اساسنه مستند دکلې ؟

ده قارت «دوشونویورم بناء وارم» دستوریه اسقولاستیکلرک هیچ یلمدیکی یکی بر ترکیب
طرزی اورته یه قویمشدی . اسقولاستیکلر ایکی حکم آراسنده کی ضروری ارتباطک آنجق «قیاس»
ایله ممکن اولدیفنه قاعدیلر . حالوکه «دوشونویورم، بناء علیه وارم» دستورنده «دوشونجه»
ایله « وارق » آراسنده ضروری بر « ربط » وار . فقط بر قیاس نتیجه سی دکل . بالعکس
بو قضیه بوتون قیاسلرک اساسی ، اولرک وجودینک شرطیدر . چونکه شکه امکان
اولمیان تک حقیقتدر . «دوشونویورم بناء علیه وارم» بر قیاس نتیجه سی دکلسه او حالده
ناصیل وجوده کلشدر ؟ تعبیر آخرله دوشونجه ایله وارق آراسنده کی رابطه یی ناصیل
بولویوروز ؟ ده قارت ده یورکه «تجربه اثری اولان معلومانده زداً بویله یکدیگرینه یابانجی
ایکی « حدی » برلشدیریوروز . آنجق حواس ایله بیان شی معین محله ، زمانه عاُد اولدیفنه
نظراً ممکندر . بز حواس واسطه سیله یادیغمز تجربه لری بر نوع حواس فوقنده کی تجربه من
ایله تفسیر ایدرک کلی ، ضروری معلومات حصوله کلیر . ده قارت حسه مستند اولمیان
بو تجربه حدس « Intuition » ده یور . ده مک که بزده ضروری ارتباطلری وجوده کتیرده
بر اساس بر مبدأ وارکه اونی فوق الحواس *Supra - sensible* بر تجربه ایله ، یعنی حدسه
بیلوروز . ایشته بومبدأ « عقل » در . «دوشونجه» ایله « وارق » آراسنده ضروری
رابطه یی تأسیس ایدن اودر . ده قارت عقله بویله بر ربط قوتی ، بر محتوا وکندینه خاص
بر اقتدار عطف ایتمک صورتیه یکی بر راسیونالیزم وجوده کتیرمشدی .

ایشته بوبوبوک فیلسوف دین ایله علم آراسنده کی مناسبتی ده وضع ایتدیکی بوراسیونالیزم
اساسنه کوره تعیین ایلک ایسته دی .

ناصیل یکدیگرینه یابانجی اولان « حد » لر آراسنده ارتباط تأمین ایله یین عقل ایسه .
ناصیل عقل «دوشونویورم بناء علیه وارم» بدها تنده «دوشونجه *Sum*» ایله وجود
Cogito، آراسنده کی قطعی نسبتی بولویورسه انسانک اللهه ، اللهک عالمه مناسبتی ینه
اوبولابیلردی ، علمله ، طبیعتله دینی اعتقاد آراسنده کی آهنگ ده بو مناسبتیه استناد
ایده بیه جکدی .

ده قارت عقلک محتواسی تحلیل ایدرک بو نتیجه یه وارمق ایسته دی : مثلاً عقلده «کمال»

مفهومی وار. « کال » وارلخی، یعنی خارجاً بر وجودی ایجاب ایدر، آنجق بونکله تمام اولور. مثلاً ایله اوج زاویه آردسند قلعی رابطه اولدینی کبی اللهله اونک وارلخی آردسند عینی قلعی بر ارتباط موجوددر.

کال مقهورمنده الهی استدلال ایلهین ده قارت صوری بر قیاس ایله بونتیجهیه وارماش بالعکس ریاضی و بناء علیه ترکیبی بوا-تنتاجله بونتیجهیه اله ایلش اولویوردی و بر کره وجود واجبی اثبات ایتدکن صوکر اینه عقلک محتواسنه استنداله اللهله عالمک؛ علمله ایمانک بر طرفدن استقلالنی، دیگر جهتدن آهشکی تأسیس ایده بیایردی.

ده قارتک بوضورتله اثبات ایلک ایستدیکی موضوع آنجق دینک مبناری، یعنی اللهک وجودی، نامتناهیلیکی، کالی، وجود عالمک اوکا معلقی ایدی. یوقسه خرسیتانلک فرعی اعتقاداتی، امرلری جقنده سوز سوبله مک فلسفه مک صلاحیتی داخلنده ایدی. دها دوغریسی ده قارت بونلری مناقشه ایلکدن چکینمش، چوق احتیاطکار اولاجنی ایچون کندی تهلیکهیه فویق ایسته مه مشدی. یالکیز اسقولاستیکلرک وجوده کتیردکاری الهیاتک میدان ویردیکی بر طاقم نزاع و مجادله لرک، طریقت قاونلرینک تماماً اورتدن قالماسنی تمنی ایله یوردی. الهیاتک تعمیقندن چیقمان بونزاعلرک، بومختلف طریقله آریلرک نه فائده سی واردی؟ جنت قبولری قیلی قرق یاران الهیات عالمینه آجیق اولدینی قدرک بسیط جاهلارده آجیقدی. حتی آخرت ایچون اونلرک خالصانه اعتقادی بونوع اورتیه قویدقلری علمدن دها امین بر یولدی.

خلاصه ده قارت معقلرینک تأسیس ایلدیکی بو یکی راسیونالیزم دین ایله علمی یکی بر طرزده ائتلاف ایتدیریوردی: او صورتله که بر طرفدن بونلر یکدیگرندن مستقل اولویوردی چونکه ساحه لری آیریدی، فقط دیگر جهتدن یکدیگریله تألیف اولونا بیلیردی. چونکه هر ایکسنکده رشیمنی عقل طاشیوردی.

مادام که دین اصلاً عقله مستنددی، مادام که اللهک وجودینی قبول عقل ایچون ضرورتدی. او حالده عقل بشر طبیعتی تدقیق ایله فیزیقی و ریاضیهیی وجوده کتیردیکی کبی الهی اساسلری ده تثبیت ایده بیلیردی. عقل ایچون اصل اولونامیه جق حقیقت یوقدی. فلسفه تاریخنده دوغما تیک دنیان بر طاقم فیلسوفلر بوقاغتله یعنی ده قارتک راسیونالیزمندن الهیات مجموعه سی صای ۱

آلدقلى قوتله مادی علملر کي اللهه ، مکونانک علت اولاسنه عائد قطعی بر عام تأسیسنه چایشدیله .

مثلاً سېنوزایه کوره عقل بذاته قائم مطلق بر جوهرک وجودینی بداهه وضع ایتدیله .
بو جوهر اللهدر . ماده و روح بو جوهرک صفاتی ، بوتون حادثات اونک کیفیاتیدر .
شوحالده عالمی اداره ایدن قانون کلیرک مبدای ، اساسی مادی و روحی خلاصه بوتون
عالمی محاط و محتوی اولان بو مطلق جوهر یعنی اللهدر . بونی قبول ایدنجه علم نه صلاحیتله
ظاهراً غیر منتظم کورونن متنوع اشیایی ممکن مرتبه آزانون کلیرله ارجاعه چالیشور ؟
ذهنک بو جهدی نه ایچون مشروع و دوغری اولابیلور ؟ کبی علمک اساسی ارلان
جواب ویرمک آرتیق قولایدی . چونکه اصلاً ، خارجاً وار اولان مطلق و تک بر
جوهر ، بناء علیه مطلق بر قانون کلیدر . علمک ارکا دوغری کینسمی البته مشروعدر .
کتب مقدسه یه اعتقاد کانه اول امرده اونلرک تاریخی قیمت و معناسی تعیین ایلمک ،
پیغمبرلرک حقیقی نیتلرینی آکلامق ایجاب ایدر . بر کره بونفسیر یاپیلدقن صوکر آرتیق
بو مذهبلره اینانوب اینانماق بزم قراریمزه معلق قالیر .

ده قارت ایچون الله دوغریدن دوغری یه عقلک محتواسدن استدلال ایدیله بیلیر و بر کره
استدلال ایدلدکن صوکر بزم بوتون معلوماتزک دوغری ولی اوکا استناد ایده بیلیردی .
سېنوزا ده قارتک علمی اللهک وجودیه استناد ایتدیلمک خصوصنده کی تمایلی داها واضح
دها تناقضندن عاری بر صورتده تحقق ایتدیلمک چالیشدی . علمک قانون کای آرامانی
مشروعدی ، چونکه هرشی مطلق بر جوهرک تجلیاتی ، بناء علیه تک کای بر وجودک ،
برقانونک ائریدی .

لاینینچده عینی صورتله علمک دسته کفی اللهده آرادی . فقط سېنوزانک تک بر
جوهری یریه نامتناهی « موناد » قبول ایدن بو فیلسوفه کوره الله مونادلر آراسنده کی
آهنکی تأمین ایدن ، بوتون امکانلری محتوی اولان وجود مطلقدی . علم یکدیکرندن
خارج اولان محسوسات آراسنده کی مناسقی تحری ایلدیکی حلد دین اشیانک باطنی ،
اصل ذی حیات وارلقی ، موجودات آراسنده آهنکی ، آیری آیری وارلقلرک متکامل
واک ابی برغایه ناصل متوجه اولدیغی بزم قاورامقلغمزه یاریم ایلر . بوسایده انسان
« اللهک اثرینه نفوذ ایدر .

سېنوزا ، لاینینچ بوتون مکوناتی احاطه ایدن بر فلسفه سیستمی ایچنده دین و علم

مناسبتی تعینه چالیشمشلردی . بونلره کوره مثبت علمک بولمغه جهد ایتدیکی حقایقک
 منشأی اللهده ایدی . ینه عینی راسیونالیزم اساسنه صادق اولان ، یعنی عقلک بوتون
 حقیقتلری اورتایه قویاجغنه قانع بولونان دیگر برطاقم متفکرلر بویله مابعدالطبیعی برسیسته می
 مغلق وقاریشیق بولدیلر . اونلره کوره حقایق وضع ایده جک اولان عقل منحصرأ
 منقولاته اینانمخی رد ایدر ، بناء علیه واضح فکر خارچنده و جزئی بولوندیغمز طبیعت
 فوقنده هیچ برشیئه اینانیلاماز . عقل ادیانک اورتیه قویدیخی برطاقم اسرار وعقیده لری
 مطردأ سلب وانکار ایلکده در . اینانیله بیله جک یالکیز طبیعی ، فلسفی دیندرکه اساسی
 شوایکی قناعتدن عبارتدر : ۱) صانع کائنات ، دها دوغریسی معمار عالم اولق اوزره بر
 قدرت کلیه یه ، یعنی اللهه اینانق . ۲) عدالتک تماماً جاری اولماسنک شرطی بولونان بقای
 روحه اعتقاد ایلهمک . بو قعاتی ترویج ایدن ده نیزمه کوره بو ایکی عقیده نك طبیعی
 علملرک بولدقلری حقیقتلردن هیچ فرقی یوقدر ، چونکه بو ایکی اعتقاد عقل ایچون
 دیگر علمی حقیقتلرکی واضح وبدیهیدر . دینک بونک خارچنده اورتیه قویمق ایسته دیکی
 نبوت ، معجزه ... الخ عقیده لرک هیچ بری معقول اولاماز .

بوصورتله راسیونالیزم دینی اصل بارز اوصافی تشکیل ایدن عناصر تجرید ایده ایده
 بسیط بر قاج دستورله ارجاع ایتدی . واقعا بو دستورلر منطقی چرچیوه ایچنه کیرمکه
 مساعد اولایلمیردی . فقط بویله مجرد قالدقچه دینک ایفا ایلدیکی وظیفه یی یعنی وجدانلری
 تطمین ایتک کبی بر خدمتی ایفا ایدمزدی . دیگر جهندن اللهک - خالق اولارق دکل
 ولوکه صانع کائنات ، یاخود معمار عالم طرزنده اولسون وجودی ، روحک بقاسی
 خصوصنده اورتیه قونولان دلیللر علمی بداهتی و بناء علیه قوتی حازمیدی ؟ تنقیده
 قابلیتلی بر نظر بو برهانلرک چوق چوروک نقطه لرینی بولامازمیدی ؟

بناء علیه راسیونالیزم دین ایلله علم مناسبتی بو دوغماتیک و شیئی شکلده آرمقدن
 اوزاقلاشهرق دینی انفسی اسبابه استناد ایتدیرمک اوزره دیگر بریول آراشیرمغه باشلادی

بویولی قرون جدیدده پاسقال آچمشدی . پاسقال دین ایلله علم آره سنده کی مناسبتی ، دها
 دوغریسی دینک اساسی معرفت بشریه نك ، حیاتک ، اعمالک معلق بولوندیخی شرائطه استناد
 ایتدیریوردی . دوغماتیک فیلسوفلر اللهک وارانی حقنده کی دلائلی شیئی (objectif)

شرائط ایچنده بولغه چالیشیرلرکن بو درین متفکر اونی صرف انسانک معناسیله، حیاتی شرائطنده آرادی. بر کره پاسقال عقل ایله وجدانی آیریوردی. وجدانده بر نوع «عقل» یعنی «ارتباط» و نظام تأسیس ایدن قدرندی. شوقدرکه بو ایکنجی نوع عقل، یعنی وجدان اوقدر سیالدرکه اونک مبادیسی هندسی بر مفکره نك قادروسی ایچنه کیره مز. اشیا آراسنده هندسی مناسبتی اکلایان مفکره نك فوقنده بولنان وجدانک موضوعی منطقی تجریدلر دکل دوغریدن دوغری برشأیت، دوغریدن دوغری یه حقیقتدر. اکر بو قدرت اولماسهیدی مفکره اشیا یی اکلامق ایچون قبوله مجبور اوله جنی متعارفلرک مفهومملرک هپسنى اثبات ضرورتنده قالا جقدی. حالبوکه بو قدرت بشریه خارجنده برکت ویرسین که وجدانمز، سوق طبعمز، خلاصه طبیعتمز مشخص حقیقی دوغریدن دوغری یه یعنی حدسه بيلمک قدرتنده در. بوانسانک حدسی قدرته قیمت ویرمه رک ساده جه هندسی دوشونجه یه اهمیت ویرمه که قائلانر تناقضه دوشویورلر. چونکه هندسی مفکره نك استدلاللرک اساسی، خلاصه علمک مناسی اولان برطاقم مفهومملر وارکه اونلری سوق طبعیلریمز، وجدانلریمز دوغریدن دوغری یه اورتیه قویویور: مکان، زمان، حرکت عدد مفهومملری هپ بر استدلال اثری دکل دوغریدن دوغری یه حقیقته تماس ایتک قدرتنده بولونان وجدانمز، سوق طبعیلریمزک وجوده کتیردکاری مفهومدر. ایشته ناصیل مکانده اوچ بعدک بولوندیغنی بیلورساق الهک وجودینی ده اولیه بیلورز. برنجیسی ناصل بر حدس نتیجه یی ایسه، ایکنجیسی ده اضلال اولونمایان بر وجدانک اولیه جه بیلدیکی بر حقیقتدر.

انکلینز فیلسوفی لوق دها پیسیقولوژیک براساسدن، یعنی واسطه معرفتمزک تنقیدندن حرکت ایده رک اعتقاده یرویرمه چالیشدی. بو فیلسوف اول امرده فکرلریمزک منشائی آراشدریشدی، بوسایه ده فکرلرک ساحه لرینی و قیمتلرینی تدقیق ایتدی.

لوقک تحریاتی اصل علمله اعتقادی تفریقه منجر اولدی. بر کره غیرقابل رد دلآله استناد ایدن علممز وار، اکر هر هانکی برقناعتمز بویه بر دلیل استناد ایتیه یورسه اونی مختلف سبیلره مبنی ساده جه باطنی بر موافقتله قبول ایدیورز دیمکدر. ایشته بو قناعتلر «معتقدات» در. علم قطعی دلیلاره مستند حقیقتلر اوضع ایتمه دوغری جهدا ایتمه که برابر حیات عملیه مز اکثریا بو «معتقدات» اوزرینه مستندر.

عرف و عادات، اکثریا قارشیدسنده بولوندیغمز مسئله نك مظلمیتی، همان عمله کچمک

ضرورتی هر هانگی بر فکر حقنده بر ترجیح یافنه ، و بر طرفی قبول ایتمه بزی مجبور ایدر . بو تقدیرده او فکر رضا و موافقت منزله وجوده کان بر اعتقاد حالنده در . واقعا بو تقدیرده سببیز بر شیئه اینانمش دکنز . آنجق وجوده کان بر فکر علمی بر استدلالک نتیجه سی ده دکندر . بو حالارده یا احتماله و یا خود بزی ایناندران شهادت و روایتیه استدلاله بر فکری قبول ایلش اولورز . مادام که اعمالمزی اداره ایدن اکثریا بویه « معتقدات » در ، شو حالده دینی علم اولمادینی ، منحصر آ اعتقاد بولوندینی ایچون رد ایده مه یز . چونکه اعمالک بر چوق قسمی ده علمک اساسی اولان مبدألرن حرکت ایده رک وجوده کلمش استدلالره مستند دکندر . ألویر که بو دینی اعتقادات اللهک حقیقی الهامی عد اولونا جق ماهیته اولسون و معناسی ای آکلاشیاسین .

اساسی دد قارتک قوردینی بوراسیونالیزمک سپینوزا ، مالیزانش ، لایپنیزده اولدینی کی شیئی و دوغماتیک شکلیله پاسقال ولوق و معقلرینک قبول ایتدیککی انفسی طرزی خارچنده اون سکزنچی عصرده دیگر بر شکلی انکشاف ایتدی . اوده یالکنز واضح و بدیهی اولان فکرلره قیمت ویرمک و بونوع فکرلک یالکنز مثبت علمده بولونا جفی قبول ایله مک و بونک خارچنده هیچ بر اعتقاده قیمت ویرمه مک اساسنه مستندی . اون سکزنچی عصر فرانسیز فیلسوفلرنده بر قسمی ، عینی عصرده آلمان وانکلیز متفکرلرندن برزمهره بواساسه صادق قالدیلر . اونلره کوره علمک ترقیسی یاواش یاواش تربیه و غننه نک خلاصه مهم تحسسانک اثری اولان اعتقاداتی تماماً اورتادن قالدیرا جقدر . کونک برنده « علم » حالنده اولمایان هیچ بر قناعت بولونمایا جقدر . بشرک سعادتیی یالکنز علمدن بکله مک لازمدر ، دوغرو اولان یالکنز واضح فکرلردر . آنجق ذهنه ، وضوحه قیمت ویرن بوفیلسوفلر دینی اعتقاداته تماماً مخاصم برجهه آلدیلر . تنور دوری فیلسوفلری « دهنیلن متفکرلرک وصف بارزی ذهنک قدرته و علمه فرط امنیتی .

فقط عینی عصرده بعض فیلسوفلر طبیعت بشریه ده اک اساسلی عنصرک عقله ارجاع قایل اولمایان سوق طبعیلر واحتساس اولدینی فکری اورتایه قویدیلر . بو حالده اخلاقک ، دینک ، اعتقاداتک ذهنن باشقه بر اساسی واردی . انکلترده شافته سوری طرفندن توخومی آتیلان بوفلسفه مک اک بویوک مدافعی ژان ژاق روسو اولمشدی .

احساس وسوق طبیعیلرک طبیعت بشریه نکه الی اساسلی عنصری طماناسی ده قارت
ومعقلبری طرزنده کی راسیونالیزمی آرتیق خسوفه کوتوریور، دین ایله علم آراسنده کی
مناسبتک بستیون باشقه بر اساسه استناد اتمی لزومی میدانه قویوروردی . معاصر فلسفه
اوزرینه عظیم تأثیری اولان بوسانتیانالیست فیلسوفلرک آچدینی یولی بوندن صوکررا کی
بحث کوستره جکدر .

دارالفنون فلسفه تاریخی مدرسی

محمد امین

